

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1191510/3

בבית הדין הרבני האזורי פתח תקווה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יגאל לרר – אב"ד, הרב אריאל ינאי, הרב בן ציון הכהן רבין

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד מיכה אהרוני)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד חמדה בנימיני ועו"ד שירלי אוראל לוי)

הנדון: תביעת כתובה בבעל משתכר ומהמר

פסק דין

בפני ביה"ד תביעת האישה לכתובתה.

הצדדים נישאו ביום 7.4.2016 ולהם שני ילדים משותפים.

ביום 1.6.2019 האישה עזבה את הבית והגישה תביעת גירושין. סידור הגט נערך מתוך הסכמה ביום ו' כסלו תש"פ (4.12.2019).

האישה תובעת את כתובתה בסך חצי מיליון ש"ח.

טענות הצדדים

לטענת האישה הבעל היה מכור להימורים לאלכוהול ולסמים. היא סבלה ממנו אלימות פיזית ומילולית; היה משפיל, מתפרץ צועק ומעליב אותה בפני בני משפחה וחברים. לדבריה, הוא בזבז את כספי הסכונותיה בסכום המוערך ב-173 אלף ש"ח על הימורים וגרם לה לאבד את האמון בו. לדבריה היא גם סבלה איומים מגורמים עברייניים בעקבות החובות שהוא נקלע אליהן למימון הימוריו. לטענתה, הבעל אלכוהוליסט המכור לטיפה המרה, והיה חוזר באמצע הלילה מבילוייו כשהוא שיכור וריח אלכוהול נודף ממנו. למחרת הבוקר ישן עד שעות מאוחרות, בעוד היא נושאת בעול הבית ובטיפול בילדים. לטענתה היו לבעל בעבר קשרים עם בחורות נוספות איתן הוא התכתב בשעות לילה מאוחרות. לדבריה, מאחר שהחיים אתו היו בלתי נסבלים לכן היא החליטה להתגרש ממנו, והיא תובעת כעת את מלוא כתובתה.

הבעל מכחיש את כל הנטען כלפיו. לדבריו, הוא אדם נורמטיבי, בעל מסור ולא אלים. אין לו עבר פלילי ולא נהג באלימות פיזית או מילולית כלפי אשתו, ולהיפך: הוא התנהג כלפיה באהבה למרות שהיא זלולה בו והפעילה כלפיו כוונות. הוא עובד בעבודה מסודרת ופרנס בכבוד את המשפחה, אך האישה ניצלה אותו וניהלה אורח חיים בזבזני. כשהוא לא נענה לדרישותיה הוא ספג ממנה עלבונות והשפלות בפני בני משפחתו. הוא מודה כי היו לו שתי מעידות בשני הימורים כושלים (30 אלף, ו-70 אלף – פרוטוקול 18.11.20 שורה 11) שגרמו לו לחובות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גדולים אך הוא לקח אחריות ודאג לכסות את החובות באמצעות לקיחת הלוואה בנקאית שאותה הוא משלם ממשכורתו מדי חודש עד היום (שם, שורה 52).

אשר לטענת השתייה, לדבריו הוא שותה רק באירועים או במפגשים חברתיים; מכחיש שימוש בסמים; ומעולם גם לא היה לו קשר רומנטי עם נשים אחרות. לדבריו הוא איש משפחה למופת וכשהוא היה חוזר מהעבודה בשעות אחה"צ הוא היה מסייע בטיפול בילדים. הוא מכחיש שהיו נשים או גורמים עברייניים שהפריעו למשפחה.

לדבריו, הסכסוך ביניהם כלל גם את אחותו והוריו. הם התגוררו בבית הוריו (בקומה התחתונה, עד למועד עזיבת האישה את הבית). האישה היא זו שהפרה את השלווה בבית כשהיא רבה ומקללת את הוריו ב'ארוחת קידוש', ומזלזלת בו בפניהם.

בשני דיוני ההוכחות שנערכו בבית הדין - ביום י"ז בסיון תש"פ (9.6.20) וביום ב' בכסלו תשפ"א (18.11.20) נחקרו הצדדים על טענותיהם. לא נשמעו עדויות מאף צד. לסיכומי הצדדים צורפו מסמכים ואסמכתאות שונות שחלקן הוצגו בדיון השני. מדובר בתמלולי שיחות ובהתכתבויות 'ווטסאפ' רבות שניהלו הצדדים בתקופת הנישואין גם לאחר מועד הקרע.

סקירת הדיונים והעובדות בתיק

כנספח לכתב ההגנה של הבעל תביעת הגירושין, צורף פרוטוקול דיון שנערך בביהמ"ש ביום 22.10.19. בשורה 17 נכתבו הדברים הבאים: "לשאלת בית המשפט אם הוא השתמש בבית בסמים" - היא השיבה: "אני לא יודעת, לא ראיתי".

אם כן, לפנינו הודאה מפי האישה לפיה הבעל לא השתמש בבית בסמים. שימוש בסמים מחוץ לבית - לא הוכח, אך הדבר לא הפריע לאישה לטעון בבית הדין שהבעל השתמש בסמים.

מן הראוי לציין גם לנספח ב' לכתב תביעת הגירושין של האישה. מדובר בהתכתבות שערכו הצדדים ביום 4.9.19 שעה 11:52 (=שלושה חודשים לאחר שהאישה עזבה את הבית) - בה כותב הבעל בהתנצלות - "אני רוצה להפסיק כמה דברים שלא מועילים, ולחזור לעבודה הקשה ולהרוויח את הלחם שלי בזיעה כמו שאת מכירה בי". האישה בתשובה כותבת: "לא מעוניינת לחיות עם מהמר". הבעל משיב: "אני מבטיח שאת לא תחיי עם מהמר והחובות ייגמרו".

הומצאו לתיק כנספחים הודעות ותכתובות טקסט רבות, ונזכיר את חלקן:

תכתובת מחודש מאי 2019 (חודש לפני עזיבת האישה את הבית) בו כותבת האישה דברים קשים לבעל המעידים על גודל הסכסוך ובפרט על גודל האיבה שהיה לאישה כלפי הבעל בהתבטאות כמו "אני אתן לך למות בשקט ובייסורים" .. (נספח 4 לכתב ההגנה); תכתובות מחודש אפריל 2019 בה מופיעות קללות ונאצות שונות מצד האישה כלפי הבעל (מפאת הכבוד לא נצטט מהן כאן בפסה"ד). בתכתובות נוספות גדושות נאצות וקללות - מיום 24.4.19; ומיום 10.5.19 (טרם עזיבתה): "אתה בעל דוחה... נמאס לי.. הסיפור בינינו נגמר... החלום שלי זה להתגרש ממך ואני יממש (=אממש; הטעות במקור) את החלום עד המוות"; ובהודעה מיום 11.7.19 (לאחר שכבר עזבה) כותבת האישה לבעל כי היא לו חוזרת אליו "תחפש מלחמות, אתה הולך לשלם ובגדול, ואני אתן לך למות בשקט ובייסורים".

כלומר מדובר בסכסוך קשה וטעון, רווי בשנאה ומריבות, דבר שהוביל את האישה לעזוב את הבעל ולהגיש תביעת גירושין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אשר לטענות ההימורים וההפסדים הכספיים הגבוהים שבעקבותיהם. כנספח א' לסיכומים המציא ב"כ האישה מסמך שנחתם על ידי הצדדים ביום 23.10.17 בו פורטו התחשבנויות כספיות שונות - כמו קבלת 70 אלף ש"ח מתנות חתונה, שמתוכם נטל הבעל 20 אלף לכיסוי חובותיו וכו' ובתורף המסמך הבעל מצהיר ומודה כי "סך של 173 אלף ש"ח שנמצאים בחשבונה של האישה שייכים לה בלבד".

יש לציין כי מסמך זה לא אושר על ידי ערכאה משפטית. מחקירת האישה על ידי באת כוחו של הבעל בדיון השני (18.11.20) עולה כי האישה יזמה את החתמת הבעל על המסמך, וכלשונה: "הבנתי שיש לי עסק עם אדם שמהמר, ודאגתי לילדים שיהיה להם קורת גג ואם אני לא אדאג להם אף אחד לא ידאג להם, הוא בחובות והימורים" (שורה 298). בסיכומי ב"כ הבעל (סעיף 17) הוצגו תדפיסי הבנק של האישה המראים בעליל כי לאישה מעולם לא היה סכום בסדר גודל שכזה.

למרות החשדנות שלה בנושא הכספי, הזוגיות בין הצדדים הייתה אז נורמטיבית. בסיכומי הבעל צורפו 'פוסטים' שהאישה פרסמה ברשתות החברתיות (האחרונה מחודש אוגוסט 2018) מהם ניתן לראות על הזוגיות הטובה והאהבה שפורחת ביניהם.

יתרה מכך, ביום 12.8.2018 חתמו שני הצדדים על חוזה לרכישת דירה משותפת. מעניין לציין כי התשלום הראשון ששולם עבור הדירה (ביום 13.8.18) בסך 173 אלף ש"ח - הוא גם אותו סכום שהוזכר ב'הסכם' שהוזכר לעיל. לטענת הבעל מדובר בחוזה פיקטיבי, וכך גם משתמע מתשובתה המתחמקת של האישה בדיון (18.11.20 שורה 297); וכאמור, תדפיסי הבנק של האישה מראים שמעולם לא היה לאישה חסכונות בסכום כזה. יש בעובדה זו כדי ללמד על החשדנות שחשה האישה כלפיו.

חודשיים לאחר מכן (8.10.2018), האישה פתחה בהליך גירושין בבית הדין עם פתיחת תיק ליישוב סכסוך. מאוחר יותר התיק נסגר בהסכמה מבלי שהצדדים הופיעו ליחידת הסיוע.

מבדיקת האירועים שהתרחשו סמוך למועד בקשת סגירת התיק עולה כי באותו זמן הבעל הפסיד בהימור כושל סך של 68 אלף ש"ח, וכדי לכסות את החוב הוא פתח חשבון פרטי (ביום 9.10.18) ונטל הלוואה בסך 120 אלף ש"ח ממנה הוא העביר 55 אלף ש"ח לחשבון המשותף שלהם - כלומר לידי האישה. לטענת באת כוחו של הבעל, ובצדק, בעקבות העברה כספית זו, החליטה האישה לחזור בה מהליך הגירושין שפתחה בו והתיק נסגר. לדבריו, יש בכך הוכחה כי מצדה של האישה כל הסכסוך הזוגי שלה עם הבעל מתחיל ונגמר בכסף.

כותב הבעל בסיכומיו כי בחודש דצמבר 2018 הם טסו יחד לטיול באמסטרדם, ולאחר מכן בחודש מרץ או אפריל 2019 הם גם טסו לטורקיה. עובדות אלה לא הוכחו בסיכומי התגובה של האישה שהוגשו לאחר מכן.

לסיכום סקירה זו נאמר כי הרושם שעולה הוא שעיקר הסכסוך נבע מחוסר האמון של האישה בבעל ובחשש המופרז שלה לביטחון הכלכלי של המשפחה בעקבות הפסדיו של הבעל בהימורים. לכן, כשחשש זה קיים היא יוזמת הליך גירושין (תיק יישוב סכסוך 10.18) אך כשהיא מקבלת את שלה (מועבר לה סך של 55 אלף ש"ח) וחששה פג, היא חוזרת לחיי שלום.

כך היה גם בעבר, כשהאישה החתימה את הבעל על הסכם בו הוא מודה כי סכום של 173 אלף ש"ח שייך לה (כשמוכח ממסמכי הבנק שהציג ב"כ הבעל שמעולם לא היו לה חסכונות בסדר גודל זה) כשמטרתה הייתה לבטח לעצמה - ערב רכישת הדירה המשותפת - סכום זהה לתשלום הראשון אותו הם היו אמורים לשלם עבור הדירה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מדובר אפוא במערכת יחסים של חשדנות, כנראה גם מוצדקת, לאחר שהבעל הפסיד כסף בהימורים כושלים, אך כפי שיתבאר להלן עדיין הדרך רחוקה מלראות בכך עילת גירושין ולפרק את הנישואין. גם בעבר לאחר הפסד שלו בהימור הראשון, והמשבר שפרץ ביניהם, הצליחו הצדדים לשקם מחדש את חיי הנישואים עד לסוף שנת 2018. במבט לאחור ניתן אולי היה להציל את הנישואין גם במשבר האמון השני אילו הם היו משקיעים את מירב המאמצים בשיקום ובטיפול זוגי, ועוזבים את בית הורי הבעל שהייתה אז כנראה 'חממה נוחה' לחימום הסכסוך.

חשדנות נוספת שהייתה לאישה כלפי הבעל - אך על בסיס אישי ולא כלכלי - הייתה כבר בראשיתם של הנישואין. בסוף שנת 2016 גילתה האישה תכתובת שקיבל הבעל בשעת לילה מאוחרת מחברה של הבעל ממקום עבודתו. האישה חשדה כי מדובר בקשר רומנטי שיש לו עמה. בכעסה היא עזבה את הבית ועברה לגור בבית הוריה. לאחר מכן, לאחר שנרגעו הרוחות, היא שבה הביתה. (ראו פרוטוקול 9.6.20 שורה 140; פרוטוקול 18.11.29 שורות 114 ואילך). למרות חשדות אלה, חיי הנישואין חזרו אז למסלולם התקין.

לסיכום, התמונה שעולה לפנינו היא של מערכת נישואין שאופיינה בחשדנות וחוסר אמון מצד האישה. חשדנות זו גרמה לה לראשונה לעזוב את הבית כבר בתחילת הנישואין - בשנת 2016 בגלל חשד כי לבעל יש קשר עם אישה אחרת. לאחר שחזרה, הבעל הפסיד כסף בהימור כושל, הדבר גרם למשבר בחיי הנישואין אך הם הצליחו לשקם אותם, ובשנת 2018 אף נראה היה כי הצדדים חזרו לחיות בשלום ובאהבה, ואף רכשו ביחד דירה. די בעובדה זו של רכישת דירה כדי ללמד על תכנון עתיד משותף לטווח ארוך. בסוף שנת 2018, בעקבות חוב גדול בעקבות הימור כושל נוסף של הבעל פרץ המשבר הגדול ביניהם. החשדנות וחוסר האמון של האישה הרקיע שחקים, והסכסוך הקשה הוביל אותה להחלטה לעזוב את הבית ולהתגרש.

דיון הלכתי

נפתח בטענת השימוש בסמים.

כאמור, האישה עצמה הודתה בדיון שנערך בבית המשפט כי בבית המגורים הבעל לא השתמש בסמים. לא הוכח אם הבעל השתמש בסמים מחוץ לבית.

אשר לטענת האישה שהבעל נהג להשתכר ולחזור הביתה בשעות לילה מאוחרות כשריח האלכוהול נודף ממנו, ושלדבריה מדובר בדפוס התנהגות קבוע המעיד על התמכרות לטיפה המרה. לטענת הבעל מדובר רק בשתיית אלכוהול רגילה כנהוג באירועים ובמסיבות חברים או בסופי שבוע, ולא בהתמכרות.

בנושאים אלה של שכרות והימורים - אימתי יש לראות בהם עילות גירושין, ואימתי לא, נרחיב כעת את הדיון.

א. בעל שיכור ומתהולל

ביאור מחלוקת המהר"י וייל, והרמ"א

המהר"י וייל (תשובה קל"ה) נשאל בעניין תביעת אישה כנגד בעלה בו היא מואסת בגלל שהוא שתיין והולל ודורשת ממנו גט וכתובה, אך הבעל מכחיש וטוען שהוא נוהג לשתות רק כפי שנהוג. אלה דבריו -

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ומה שאמר ראובן, והמורשה מחמת בתו, על בעלה שמעון איך שהוא מבזבז את שלו בשחוק ובבית משתאות של גויים, ומשתכר ומקיא, וטוענת מאיס עלי ותובעת כתובתה. ושמעון השיב שאינו עושה שום שחוק שלא כהוגן רק בחנוכה כמנהג, וגם לעתים הוא הולך לאכול ולשתות עם מרעיו כמנהג המדינה".

המהרי"ו דחה את תביעת האישה במילים חריפות -

"אם כדברי ראובן ובתו ומורשה שלהם, שבדברים כאלו יכולה לטעון מאיס עלי ולכוף אותו שיייתן לה כתובה, אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה, ואין נראה לי שזו אמתלא ואין צריך להאריך בדברים הבלים האלו".

דברים כדורבנות! המהרי"ו כותב שבכלל אין כאן טענת מאיסות, אלא 'דברי הבל' בעלמא!

זאת ועוד, בהמשך התשובה כותב המהרי"ו שהבעל-שמעון טען בפני בית הדין וטובי העיר כי הוא לא מחסיר מכלכלת הבית, ולאחר מכן גם כתב להם התחייבות בכתב לפיה הוא מוכן "לתקן את מעשיו ולכלכל דבריו על פי אנשים מהוגנים", ובהתאם לכך כתב המהרי"ו בתשובתו -

"אם כן מה יכולה אשתו ואביה לערער ולפקפק עליו? אפילו אם היה כן שכבר עשה שמעון שלא כהוגן והעביר הדרך (=סטת מהדרך) בשום דבר, הלוא הוא רוצה לתקן ולקבל עליו שלא ישוב בדרך הזה עוד".

ולכאורה הדברים תמוהים: מדוע אין להחשיב טענת שכרות והוללות כטענת מאיסות באמתלה מבוררת?

ואכן הרמ"א ב'דרכי משה' (סימן ע"ז ס"ק י"ג) הביא את דברי המהרי"ו, ותמה עליהם -

"ומה שכתב, דלא מקרי אמתלא מה שמכלה ממונו בשחוק - אינו נראה! דודאי אמתלא היא וכמו שכתב מוהר"ם".

הרמ"א מציין לדברי המהר"ם מרוטנבורג שהביא הטור (סימן ע"ז, ומקורו בדברי הרא"ש בכתובות פרק אע"פ סימן ל"ה, ובשו"ת הרא"ש מ"ג, ו') "שעל האישה לתת אמתלא לדבריה למה לא היה מקובל עליה, או שלא הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו". על כן הקשה הרמ"א כי דברי המהרי"ו עומדים בסתירה לדברי המהר"ם והרא"ש שהכירו בטענה זו כטענת מאיסות מבוררת, וכך היא לכאורה הפשטות, וצ"ע.

וביותר מכך: מתשובת המהרי"ו עצמה מבואר שהבעל אף הודה לדברי האישה כשבמכתב ששלח לבית הדין ולטובי העיר הוא כותב כי הוא "מקבל על עצמו לתקן את דרכיו כפי שיורו לו". אם כן, לא מובן מדוע אין כאן טענת מאיסות מבוררת? וצ"ע.

המהרש"ל (בתשובה ס"ג) כתב בפשיטות בענייניו של בעל הרגיל להשתכר ולהקיא בבתי מרזח של גויים (ובלשונו: "בעל שהוא שחקן ושכרן... והולך בבתי משתאות של גויים שותה וצועק עד שמילא שולחנו בקיא צואה בלי מקום ותעל צחנתו לשמים") - מקימה לאישה טענת מאיסות מבוררת. עם זאת, המהרש"ל פסק שאין לכפות את הבעל לגרש הואיל ואין דיין כפיה בטענת מאיסות כדעת רוב הראשונים, שלא כדעת הגאונים. בהמשך תובא תשובת המהרש"ל, ומה שיש לדון בה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מאידך מצאנו עמית וחבר לדעתו של המהרי"ו – הוא רבינו מתתיה שהובא במרדכי (סוף פרק אע"פ בכתובות) שכתב שם -

"תשובה ממורי רבנו ה"ר מתתיה קינו (=אולי צ"ל: מקינון) ז"ל, אף זה אם הבעל שובב ומאבד ממונו בשחוק לא מצינו שתוכל אשתו למרוד בו לא מתשמיש ולא ממלאכה כיוון שלא החציף להעבירה על דת לשמש באיסור".

וגם על דבריו הקשה הרמ"א (בד"מ הנ"ל) שלכאורה הם כחולקים על דברי המהר"ם והרא"ש הנ"ל. כתב הרמ"א ליישב -

"ונראה דדברי מהר"ם אינם חולקים על זה, דמהר"ם לא קאמר אלא לעניין דמקרי אמתלא, ומכל מקום מודה דאינה יכולה למרוד משום זה, ואם מרדה יש לה דין מורדת".

תירוצו של הרמ"א לכאורה לא מובן. הלוא הרמ"א בשו"ע (ע"ז, ג) פסק על יסוד דברי המהר"ם שבטענת מאיסות מבוררת "אין כופין אותו לגרש ולא אותה להיות אצלו". ולכאורה נראה שהרמ"א חזר בו מתירוץ זה שכתב בדרכי משה, והדרא קושיא, וצ"ע.

נקדים ונאמר כי בפרק זה נתמקד כעת בטענת המאיסות של השכרות וההוללות, ולא בטענת איבוד הממון שבה נעסוק בהמשך הדברים (בפרק העוסק בבעל מהמר המאבד ממונו).

ביאור דברי המהר"ם והמרדכי ויישובם

בביאור הדברים נראה כי יש לחלק בין בעל הידוע ומוכר לרבים כמי שרגיל להשתכר ולהתהולל בבתי מרזח, לבין בעל שלא ידוע ומוכר לרבים.

המהרי"ו עוסק בבעל שאיננו מוחזק וידוע כשיכור ומתהולל, והדבר נשמע לראשונה רק מפיה של האישה כשהיא באה לתבוע ממנו גט וכתובה. הבעל מכחיש את דבריה וטוען להגנתו כי הוא שותה מדי פעם כפי שנהוג ותו לא. לאחר מכן עם התמשכות הדיונים ביניהם - כדי לפייס את דעתה של האישה ואביה - כתב הבעל לבית הדין שהוא מוכן לשנות את דרכו. כלומר, לפי השקפתם של האישה ואביה שהם רואים במעשיו התנהגות חריגה, מוכן הוא להשתנות, אך כאמור לא מדובר כאן בבעל המוחזק לרבים כשיכור והולל.

לעומת זאת המהרש"ל בתשובתו עוסק בבעל המוכר וידוע לרבים שהוא שיכור והולל כפי שהאריך שם המהרש"ל בתשובתו לתאר את מעלליו של הבעל הידועים לשמצה ברבים.

כך הם גם דברי המהר"ם והרא"ש העוסקים בטענת האישה שהתבררה כנכונה - וכלשון הרא"ש (בכתובות פרק אע"פ): "או שהיה מכלה כל הממון" כלומר שהוא ידוע בכך. ומפורש יותר בתשובת הרא"ש (כלל מ"ג, ו') – "אם לא שתתן אמתלא לדבריה למה אינו מקובל עליה או שרואין בו שהוא מכלה הממון".

כלומר מדובר בבעל שהתנהגותו ידועה ומפורסמת לרבים. (אשר לדברי המרדכי - שלכאורה הוא עוסק בבעל שמעשיו ידועים לרבים – דבריו יתבארו בהמשך).

אשר על כן, החילוק מבואר: בעל שדרכו הרעה מפורסמת וידועה לרבים - אין לך טענת מאיסות באמתלה מבוררת גדולה מזו, וכפי שכתבו המהר"ם והרא"ש שדנים בכך דינא דמתיבתא לחייב את הבעל להחזיר לה את הנדוניה שהיא הכניסה לו גם במה שמוחזק בידו, (אך אין לא לכפות אותו לתת גט כי דינא דמתיבתא לא התקבל לדין הכפייה אלא רק לדין הממון).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לעומת זאת כאשר טענת המאיסות נשמעת לראשונה מפיה של האישה בתביעתה להתגרש וליטול כתובה, בזה כתב המהרי"ו שאין כאן טענת מאיסות אלא דברי הבל.

ביאור שיטת המהרי"ו וייל בטענת מאיסות בבעל שיכור

ועדיין דברי המהרי"ו טעונים ביאור רב.

המהרי"ו קבע בנחרצות שאין בטענת האישה כל ממש והם כ'דברי הבל', ואף כתב בסוף תשובתו - "וכל זמן שבת ראובן עומדת במרדה ומורדת בבעלה אין בעלה חייב במזונותיה, וזה אין צריך פנים (=לראיה)". כלומר המהרי"ו דן אותה כמורדת גמורה שאינה זכאית למזונות וקבע שעליה לחזור לבעלה לחיי שלום. וכן מבואר בתחילת התשובה כשדחה שם את טענת האישה וכתב "שאם כן לא הנחת לבת אברהם אבינו יושבת תחת בעלה" – ותמוה ולא מובן איזה חיסרון מצא המהרי"ו בטענת האישה?

נוסיף להקשות על דבריו קושיה נוספת: תשובה זו של המהרי"ו - תשובה קל"ה, עומדת לכאורה בסתירה לתשובה אחרת שלו - תשובה כ'. בתשובה כ' דן המהרי"ו בתביעת מאיסות של אישה כשברצונה להיפרד מבעלה ולקחת בחזרה את רכוש הנדוניה שהיא הכניסה לו. לא התבאר מה הייתה עילת המאיסות של האישה, ויתרה מכך, מדובר שם בטענת מאיסות לא מבוררת, כפי שכתב המהרי"ו -

"תחילת דבר השבעתי מרת צורלין (=האישה) בחומר איסור שמה שקובלת על בעלה וטוענת מאיס עלי ובאה בטענה ואינה רוצה להיות עמו בכפיפה אחת, ולא נתבררו וגם לא נתלבנו טענותיה, על כן קבלה עליה בפני בחומר איסור (=דהיינו נשבעה בבי"ד) שמה שהיא מסרבת בבעלה ומשרכת דרכיה עמו לא מחמת שום עצת אביה ואימה ושום אדם, ולא מחמת שום תרמית שתהא מכוונת להוציא ממנו נדונייתה - רק שאין דעתה יפה עמו ואין דעתה סובלתו".

כלומר מדובר בטענת מאיסות לא מבוררת. משכך, מחשש שמא קרוביה לימדו אותה לטעון את טענת המאיסות שלה - חייב אותה המהרי"ו להישבע בבית הדין שבועה חמורה לברר כי מאיסותה בבעל היא אמתית, ולא כוזבת.

המשיך המהרי"ו בתשובתו וכתב -

"ולא ראיתי שום צד לכופ אותה להיות אצלו כאשר אמרו רבותינו וכו' ועתה דינה כמורדת כאשר אמרו רבותינו ע"ה מאחר כי כל מה שהיא מוחזקת בנדונייתה ובכל מה שהכניסה עמה לחופה ר"ל נדונייתה חמישים זהובים תיקח תכף בעין בשלימות... וכל אשר נתן לה בעלה מעולם העומד בעין... תחזיר... ומאחר שהיא מורדת וקבלה עליה הדין ואינה רוצה לחזור אליו ולדור תחתיו ורוצה לשבת ולהתענג - אין עוד לבעלה שום דין עליה ולא לכובשה בשום מיני כבישה ויצאה באלה מתחת שבטו שלא לרדותה או לכופ אותה בכל מיני כפייה".

את תשובת המהרי"ו הזו הביא הרמ"א בדרכי משה (ע"ז ס"ק י"ד) ללא חולק, ואף קבע אותה להלכה בשו"ע סימן ע"ז סעיף ג' -

"אבל אם אינה נותנת אמתלא מבוררת לדבריה, אבל מכל מקום נותנת אמתלא ואין בזה רמאות, והבי"ד ידונו בזה לפי ראות עיניהם ויכולים להשביע אותה על כך אם טוענת באמת מאיס עלי",

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עכ"ל הרמ"א.

כלומר כאשר האישה טוענת טענת מאיסות לא מבוררת ניתן להשביע אותה ואז נוכל לדרון אותה רק כדין התלמוד בדין מורדת דמאיס שתועיל לה תפיסת נכסי הנדוניה שלה (ולא כדינא דמתיבתא להוציא מהבעל מה שבידו האמור רק באמתלא מבוררת לבי"ד כמש"כ מהר"ם). בנוסף לכך גם לא ניתן יהיה לחייב אותה לחזור לבעלה (= "לא לרחק ולא לקרב").

נעיר כי כבר כתב המהר"ם (כמובא בטור סימן ע"ז) והביאו הרמ"א שאפילו באמתלא המבוררת לבית דין שדנים בה בדינא דמתיבתא היה המהר"ם מצווה להחרים אם שום אדם השיאה עצה רעה. חידש כאן המהרי"ו שגם בטענת מאיסות שאינה מבוררת לבית דין שאין דנים בה דינא דמתיבתא - ניתן להשביע את האישה. הרמ"א הביא את המהרי"ו להלכה (סימן ע"ז, ג).

אשר על כן התמיהה כאן מתבקשת מאליה: שתי תשובות אלה של המהרי"ו נראות לכאורה כסותרות זו את זו. בתשובה קל"ה שהיה נראה כי מדובר בטענת מאיסות מבוררת שהבעל הוא שיכור והולל (כפי שאכן סובר הרמ"א) - דחה המהרי"ו את טענתו והגדיר כ'דברי הבל' ופסק עליה שהיא חייבת לחזור לחיי שלום לבעלה, ואם לא תעשה כן אין לה זכות למזונות. לעומת זאת בתשובה כ' בטענת מאיסות לא מבוררת - שם קבע המהרי"ו שניתן להשביע אותה על דבריה ולא ניתן יהיה לחייב אותה לחזור לבעלה, ודין הרכוש והנדוניה שלה יידון כדינא דגמרא כפי שפורט שם בתשובה באורך! והדברים טעונים ביאור.

ביאור שיטת המהרי"ו

בביאור עומק שיטת המהרי"ו וייל נראה לבאר דבר נכון. בדין אמתלא בטענת מאיסות יש שני דינים חלוקים: דין אחד של אמתלא הפועלת כסימן וכראיה חיצונית הבאה להוציא מחשש של רמאות שמא טענת המאיסות לא כנה והיא נועדה לצורך ממון או שקרוביה לימדו אותה לשקר. הדין השני הוא דין של אמתלא הבאה כסיבה כדי לגלות לנו עיקרה של הטענה. דהיינו לבאר את נסיבות צמיחתה של המאיסות בליבה של האישה, ונבאר את הדברים.

בדברי הראשונים בסוגיית מורדת מבוואר שביסוד הדבר כל עניינה של טענת מאיסות אישה בבעלה הוא כדבר שאין בו טעם, וכלשונו של בעל ה'תוספות רי"ד' (כתובות ס"ד) -

"ואע"פ שאין שום מום ניכר בו, הרבה פעמים אישה מואסת בבעל ואע"פ שאין שום מום ניכר בו. וזה דומה לאדם שלא יוכל לאכול מאכל השנוי לו ונתעב עליו".

היטיב להגדיר זאת בספר היכל יצחק להגרי"ה הרצוג (ח"א סימן ב' אות ה') -

"דמאיס עלי הוא לא רק עניין של שנאה סתם, אלא בחילה נפשית להיבעל לגוף זה, והא סוד מסודות הנפש, ובזמנינו גילו הרופאים מחלה הידועה בשם מחלת המגע, והיינו שמסיבה שאי אפשר להתחקות על טיבה בן אדם נפשו סולדת מלנגוע בבן אדם ידוע או בחפץ ידוע".

כלומר מאיסות הוא עניין טבעי בנפשה של האישה גם ללא הסבר או היגיון שניתן להסבירו. מדובר בדחייה רגשית, לא שכלית, וללא הסבר הגיוני. הצורך באמתלא מבוררת נועד אך ורק כדי לסלק חשש רמאות שמא טענת המאיסות של האישה היא נובעת משיקולים זרים כמו ממון, או בגלל או שמא קרוביה לימדו אותה לטעון כן.

לפיכך בתשובה כ' כותב המהרי"ו שבטענת מאיסות רגילה - למרות שזו טענה שאינה מבוררת לבית הדין על נסיבותיה ומניעה של המאיסות (כדברי בעל התוספות רי"ד) - אין בכך כל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חיסרון. הלוא כל עניין המאיסות הוא עניין התלוי ברגש ואיננו תלוי בשכל. חוסר הברירות אצל בית הדין לא מעלה ולא מוריד, ואינו פוגם בטענת המאיסות שלה. רק בגלל חשש שמא לימדורה קרוביה לטעון כן, או שמא עיניה נתנה בממון - השביע המהרי"ו את האישה בשבועה חמורה כדי לאמת את דבריה. לאחר השבועה, קיבל המהרי"ו את טענת המאיסות ככל אישה המורדת בטענת מאיסות ודן אותה לפי עיקר דין התלמוד (ולא כדינא דמתיבתא האמור רק באמתלא המבוררת לבית דין). יתרה מכך, המהרי"ו גם לא חייב אותה לחזור לבעלה לחיי שלום ולחיות אתו חיי אישות, ודן אותה כדין "לא לרחק ולא לקרב" האמור בהלכה זו.

לעומת זאת, בתשובה קל"ה המהרי"ו עוסק במקרה אחר לגמרי. כאן טענת המאיסות של האישה מעיקרה לא התבססה על הפן הרגשי הרגיל כפי שקיים בכל טענת מאיסות רגילה. האישה הצהירה בית הדין שהמאיסות שלה בבעלה נובעת מכך שהיא לא יכולה לסבול את התנהגותו של הבעל שלפעמים הוא משתכר ומקיא בבתי מרוח. במקרה זה כותב המהרי"ו שאלו הם 'דברי הבל', ולא טענת מאיסות.

טעם הדבר הוא, שאין לראות בנסיבות אלה מאיסות בבעל רק בשל התנהגות מופקרת של הבעל באקראי ולא כדפוס קבוע. הבעל לא ידוע ולא מוחזק להתנהג כך בקביעות. אין כאן תופעת התמכרות כאותו בעל בו עסק המהרש"ל בתשובתו. לכל היותר אישה זו תוכל למאוס בו ולמנוע את עצמה ממנו כל עוד הוא מלוכלך בקיאו ובשכרותו, אך בהחלט לא ניתן להחשיב את הבעל כאדם הולל ושיכור. וזהו אפוא שכתב המהרי"ו –

"אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעל, ואין נראה שזו אמתלא ואיני צריך להאריך בדברים הבלים האלו".

כלומר, גם אם יש לאותו בעל רגעי חולשה של שכרות והוללות - לא ניתן לקבוע אותו כבעל מאוס. לכל אדם במהלך חייו ישנם רגעים של נפילה וחולשה כאלה או אחרים, וברור שלא ניתן להגדיר את טיבו של האדם על סמך רגעים או תקופות משבר וכשל אלה.

זה גם ביאור עומק דבריו של המהרי"ו שכתב "ואין נראה שזו אמתלא": במקרה זה הוברר לבית הדין כי בסיס טענת המאיסות נובע מכך שהאישה 'תפסה' את בעלה בבית מרוח שיכור המתגולל בקיאו - אם כן נודע לנו מהיכן נולדה לאישה טענת המאיסות. לכן קבע המהרי"ו שאין זו טענת מאיסות אלא "דברי הבל". הוברר כאן לבית הדין כי סיבת הסלידה של האישה נבעה ובאה מתוך תמונת שפל ומשבר רגעי, של הבעל ולא כדפוס התנהגות קבוע שלו. יש כאן אולי מאיסות זמנית מהמעשים שהוא עשה אך אין להכיר כאן מאיסות מהבעל עצמו. זוהי אולי מאיסות של חפצא (מהמעשים) ולא של גברא (בעל) ולכן המהרי"ו לא מחשיב את הטענה שלה כטענת מאיסות.

נמצא כי הגדרת האמתלא שהזכיר כאן המהרי"ו באה כאן כבירור של סיבת המאיסות, ולא כראיה על כנות המאיסות. כאשר הוברר כי סיבה (=אמתלא) זו של ראיית הבעל ברגע של נפילה היא שעמדה בבסיס טענת המאיסות, נפלה בכך טענת המאיסות עצמה. כמבואר, אין כאן סלידה נפשית כמו בכל טענת מאיסות, אלא לכל היותר זעזוע ותדהמה מ'תפיסתו' בתמונה קשה וברגעי חולשה, ותו לא. ודברי המהרי"ו מאירים וברורים.

לדעת הרמ"א בדרכי משה - החולק כאן על המהרי"ו - גם במציאות זו יש להכיר את טענת המאיסות כמאיסות נפשית, ככל טענת מאיסות רגילה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומן הכלל אל הפרט, לתיק שלפנינו

בבעל שלפנינו לא הוכח כי מדובר אצלו בדפוס התנהגות קבוע של שתייה לשוכרה. אין להגדיר את הבעל כמי שמוחזק ומפורסם ברבים כאלכוהוליסט. הבעל הודה כי הוא שותה מדי פעם באירועים חברתיים או בסופי שבוע, ולכן מקרה זה דומה למה שכתב המהרי"ו בתשובה קל"ה כמבואר לעיל.

ב. בעל מהמר המפסיד ממון בהימורים

לטענת האישה יש להגדיר את הבעל כמי שמכור להימורים.

בדיוני בית הדין הודה הבעל בעצמו על שני הימורים כושלים שהיו לו. לדבריו, הראשון בסך 20 אלף ש"ח בשנת 2016 והשני בסך 68 אלף ש"ח בשנת 2018. לדברי האישה הבעל הימר עוד פעמים רבות והפסיד כספים נוספים, ומדובר באדם שמכור להימורים ומפסיד את כספי המשפחה. אין לה בו אמון והיא לא יכולה לחיות אתו. היא גם חוששת לעתידה הכלכלי שלה ושל הילדים. כפי שצוין לעיל, הצדדים רכשו דירה בשנת 2018 ובמועד הרכישה הם שילמו 173 אלף ש"ח. בשל חששה מהימוריו של הבעל היא דאגה להחתים אותו על מסמך הודאה לטובתה על סכום בסך זהה.

כאמור, הבעל הודה בשני הימורים. הוא הכיר בטעותו, הצטער עליה ולקח אחריות! כדי לכסות את החוב שבא מההימור השני שלו הוא פתח חשבון בנק משלו ונטל הלוואה (הרשומה על שמו בלבד) שאותה הוא משלם ממשכורתו מדי חודש (פריסת תשלומים חודשיים בסך 2,500 ש"ח לחודש).

דיון הלכתי

בהשקפה ראשונה, את עניינו של בעל המכור להימורים ורגיל לאבד בהם את ממונו, היה נראה לכאורה ללמוד בדרך של היקש מדברי בעל ה'אגודה' (הובא בב"י סימן קנ"ד). ה'אגודה' פסק בבעל רועה זונות שיש לחייבו במתן גט - משלושה טעמים. אחד מהטעמים הוא בגלל איבוד הממון - וכנאמר בספר משלי (כ"ט, ג) "ורועה זונות יאבד הון". מפרש רש"י: "ורועה - מחבר לו זונות"; והאבן עזרא מפרש: "ורועה - מן 'רעך' או מעניין 'כמרעיתם וישבעו' כלומר מפרנס הזונות והעד 'יאבד הון'".

דברי בעל ה'אגודה' הובאו בבית יוסף (אבן העזר סימן קנ"ד), וזה לשונו:

"מצאתי כתוב בשם ספר אגודה (סימן ע"ז) פעם אחת בא מעשה לידי, לאה טוענת על ראובן שהיה רועה זונות והוא כופר, ופסקתי שאם תביא עדים שהוא כן יוציא וייתן כתובה - אי בעית אימא קרא; אי בעית אימא סברא; ואי בעית אימא גמרא (=כלומר שלושה טעמים בדבר):

קרא - דכתיב "אם תקח נשים על בנותי". גמרא - דאמרינן ביבמות (סה). והוא דאפשר למיקם בסיפוקיהו ובנדון זה יאבד הון. סברא - דגרע מכל הנהו דפרק המדיר (עז). וגם תשובת הר"מ ז"ל האריך בה מאוד וכתב כל הני טעמי שכתבתי. וסוף דבריו היכא דאיכא עדות או כשהודה מעצמו כייפנין ליה להוציא".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בהתאם לטעם השני שכתב בעל ה'אגודה' עולה כי עילת הגירושין כבעל רועה זונות הוא איבוד ההון הבא בעקבות הניאוף שלו כנאמר במשלי (כ"ט, ג) "יאבד הון" לפרנסה, ק"ו הדברים אמורים במי שהימר שכבר הוכיח שהוא כבר איבד הון.

דברי בעל ה'אגודה' נקבעו להלכה בדברי הרמ"א (אבה"ע סימן קנ"ד סעיף א') –

"מי שהוא רועה זונות ואשתו קובלת עליו, אם יש עדות בדבר שראו אותו עם מנאפים או שהודה י"א שכופין אותו להוציא" (חידושי אגודה ביבמות).

אולם בנימוק זה של בעל ה'אגודה' לחייב בגט בגלל איבוד הון יש בו חידוש רב, וכבר עמד על כך בעל ה'חכם צבי' (תשובה קל"ג), ואלה דבריו שם –

"ומטעם שכתב בעל האגודה דרועה זונות יאבד הון וסופו לא יהיה בידו לפרנסה ואף שאין דעתי נוחה בטעם זה שיהא נידון על שם סופו כבן סורר ומורה דחידוש הוא ולא גמרי' מיניה".

כלומר, חשש איבוד ההון הוא חשש עתידי – וכלשון הכתוב יאבד הון, בעתיד, זאת משום שהבעל מוציא הוצאות ממון על הזונות שהוא מתרועע איתן. אם כן אנו דנים כאן את חיוב הגט על שם סופו - כדמיון בן סורר ומורה הנידון בסקילה על שם סופו (=גמרא סנהדרין ע"ג - "סופו ללסטם הבריות ואמרה תורה מוטב ימות זכאי ואל ימות חייב") והרי בן סורר ומורה הוא חידוש שחידשה תורה ואין לך בו אלא חידושו. זוהי השגתו של ה'חכם צבי' על בעל ה'אגודה'.

דברי ה'אגודה' יתבארו מתורתו של הגר"ש קרליץ זצ"ל (אב"ד פ"ת, לשעבר) בספרו 'עטרת שלמה' (חלק א' סימן מ"ג) שביאר היטב את ראייתו של בעל ה'אגודה' מדברי הגמרא ביבמות ס"ה - נושא אדם אישה על אשתו והוא שיכול לזון גם אותה, וכתב הרמב"ם (פ"ד מאישות ה"ג) "והוא שיכול ליתן שאר כסות ועונה לכל אחת". מבואר שאם הוא לא יוכל לתת להן כדי סיפוקם גם לאחר שיעבור זמן רב, למרות שבימים הראשונים יש לו לתת מזונות לשתייהן (כי קשה לומר שכבר ביום הראשון אין לו כבר מה לתת לשתייהן), בכל זאת נראה מהגמרא שהאישה הראשונה יכולה לתבוע ממנו גט תיכף עם נישואיו עם השנייה - למרות שביד בעל לתת בתחילה את סיפוק שתייהן מאחר שבעתיד הוא לא יוכל לעמוד בכך – הרי שצפיית פני העתיד בכוחה לחייב גט כבר היום במועד נישואי השנייה. הרי מבואר כפי שחידש בעל ה'אגודה' שכן הדין גם ברועה זונות שיאבד הון – צפיית פני העתיד מהווה עילה לחיוב גט גם בהווה.

ומדויק לפי"ז מה שהוכרח בעל ה'אגודה' להוכיח דין זה מדברי הגמרא ביבמות ס"ה – למרות שסוגיית איני זן ואיני מפרנס שיוציא ויתן כתובה נמצאת במסכת כתובות ע"ג – משום שבגמרא בכתובות מדובר באי סיפוק מזונות בהווה בלבד ולא בחשש עתידי, לכן הוצרך בעל ה'אגודה' להביא ממרחק לחמו – מהגמרא ביבמות.

אולם יש לסייג את הדברים כפי שכתב ה'חכם צבי' בתשובתו הנ"ל שם הוא דן על דברי בעל ה'אגודה'. החכ"צ נשאל על בעל שבגד באשתו ונאף עם אשת איש, והא מתחרט על מעשיו וחוזר בתשובה, אך אשתו לא סולחת ודורשת ממנו גט. החכ"צ פסק שנדרשת התראה בבעל, ובנוסף החיוב אמור רק בבעל שהוא מוחזק ורגיל בכך, אבל אם הבעל נמלך בו וחוזר בתשובה אין לחייב אותו בגט. דברי ה'חכם צבי' הובאו להלכה בבאר היטב בסימן קנ"ד סק"ו, ואלו דבריו -

"ששאלת ראובן שבא על אשת איש וחוזר בתשובה ואשתו תובעת ממנו גט וליתן לה כתובה כדאי' בשו"ע עכת"ד. ואני אומר נשתקע הדבר ולא נאמר לכוף איש כי ינאף את אשת רעהו להוציא את אשתו בגט, ואפי' במומר לכל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התורה איכא פלוגתא, וכבר נודע דבמקום פלוגתא לא כייפינן, ואף לדברי האומרים דכופין לגרש במומר לכל התורה אין זה ענין לנ"ד, ודברי חדושי אגודה שהביא הרב רמ"א אינם ענין לכאן, דהתם ברועה זונות ומוחזק לכך ועומד במרדו ומטעם שכתב בעל האגוד' דרועה זונות יאבד הון וסופו לא יהיה בידו לפרנסה, ואף שאין דעתי נוחה בטעם זה שיהא נידון על שם סופו כבן סורר ומורה דחידוש הוא ולא גמרי' מיניה, מ"מ אפי' לדברי האגודה אין הדברים אמורין אלא כמוחזק לכך.

אך כאן הוסיף ה'חכם צבי' בצורך בהתראה-

"ולענ"ד הוא צריך ג"כ התראה אפי' לדעת בעל האגודה, לא מיבעיא לענין הכתובה דצריך התראה דלא יהא זה חמור מעוברת על דת להפסידה כתובתה בעיא התראה כדמסקינן בפרק ארוסה, והדברים קל וחומר: ומה התם דלהחזיק ממון ומקולי כתובתה שנינו בכל מקום אעפ"כ צריכה התרא', הכא דלהוציא כתובה מיד הבעל עאכ"ו דצריך התראה. ולא עוד אלא דאף אם רצונה לצאת בלא כתובה אין כופין אותו כלל לגרש אלא אחר התראה, דלא יהא איסורא קל מממונא, וזה ברור בעיני אף לפי דברי בעל האגודה".

והוסיף עוד תנאי נוסף שהבעל יהיה מוחזק ורגיל בכך -

"איך שיהיה אין נ"ד דומה לדברי בעל האגודה, דהתם מיירי במוחזק ורגיל בכך, ועוד דלא הייתה כאן התראה, ועוד שהרי שכ' בתשובה הנזכרת ורוצה לקבל עליו דברי חברות, ואפילו אם היה מומר גמור אם לא כפוהו עד ששב לדת ישראל ודאי שאף האומרים לכוף למשומד יודו כיון שלא כפוהו בעודו בהמרתו כיון שחזר בו שוב אין לכופו, ומכ"ש ברועה זונות שבא לשוב בתשובה שאף בעל האגודה מודה שאין כופין אם לא בשעבר על קבלתו פעם ושתי' ודבר פשוט הוא שאין לך דבר העומד בפני תשובה, וגם חוזר לכשרותו לכל דבר תכף כשיקבל עליו דברי חכמים לשוב בתשובה שלמה, סוף דבר המעשה (=כופה) בנידון דידן ליתן גט הוא שלא כדין ועתיד ליתן את הדין. ולהיות הדברים ברורים וגם שאני טרוד מאוד לא הארכתי".

כלומר בתחילה ה'חכם צבי' פקפק בעיקר טעמו של בעל ה'אגודה' שכתב שיש לחייב בגט בגלל חשש עתידי של איבוד ממון, למרות שכעת לכאורה הוא לא איבד את הונו ועדיין בידו לפרנס את אשתו – כשהדבר הוא בבחינת חידוש כמו בבן סורר ומורה הנידון על שם סופו ואין למדים ממנו משום שהוא בבחינת חידוש. ולפיכך סייג ה'חכם צבי' את הדברים וכתב שדבריו אמורים רק בבעל המוחזק בכך, ולכן ישנה חובה להתרות בבעל זה קודם לכן.

בהתאם לכך, בעניינו של בעל מהמר המאבד ממנו יש מקום לדמות זאת לדין איבוד הממון בבעל רועה זונות.

מצד אחד ניתן לומר שהדברים באים בקל וחומר. אם בעל המזנה עם נשים אחרות יש לחייב בגט (במורגל בכך) בשל חשש עתידי של איבוד הון, קל וחומר בעל שכבר רגיל להמר וכבר איבד את ממנו שיש לחייבו בגט! במקרה זה לא יהיה מקום להשגתו של בעל ה'חכם צבי' על דברי ה'אגודה' שהם בבחינת חידוש משום שאין לדון "על שם סופו" כי הוא כבר רגיל לאבד את ממנו בעבר ובהווה.

אשר על כן, אם מדובר בבעל שהוא מהמר כפייתי תהיינה שתי סיבות לחיוב בגט: איבוד הממון שכבר נעשה בעבר ובהווה; ואיבוד הממון שבעתיד – משום שבעל שמוחזק להמר, כפי הנראה ימשיך להמר ולאבד את ממנו גם בעתיד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מאידך גיסא, יש לצדד ולומר צדדים אחרים. דברי הרמ"א וה'אגודה' וה'חכם צבי' הנ"ל אמורים בבעל רועה זונות - שבנוגע אליו קיימים גם שני הטעמים הנוספים שכתב בעל ה'אגודה': הטעם הראשון ד"אם תקח נשים על בנותי" דהיינו מניעת עונתה של אשתו בגלל קשריו עם נשים זרות, וגם טעם נוסף - "דלא גרע מכל הנהו בפרק המדיר" דהיינו שיש לראות בהתנהלותו של בעל רועה זונות כמי שפוגע בעיקר האישות שביניהם. ניאוף עם אישה זרה מהווה בגידה בברית הנישואין עצמה.

טעמים אלה לא שייכים לכאורה בבעל מהמר, ולכן יש מקום לדון אם נימוק אחת מתוך שלושת הנימוקים שהזכיר בעל ה'אגודה' יספיק כדי לחייב בעל בגט, או שיידרשו כל הטעמים ביחד כדי לחייב בגט.

יתרה מכך, יש הפרש גדול בין בגידת בעל באשתו כשהוא מזנה עם נשים אחרות - שהיא בגידה בעצם ברית הנישואין שביניהם - לבין בגידה כלכלית כשהבעל מפסיד בהימוריו את הכספים המשותפים ובוגד באמון של אשתו. בגידה אישית של ניאוף עם נשים זרות - מעצם טבעה היא חמורה יותר כמבואר בגמרא (מגילה י"ג) ד"אין אישה מתקנאת אלא בירך חברתה", וזו גם הפרת ברית הנישואין שלהם. בגידה כלכלית (בפרט לא מתוך כוונת זדון כדי להזיק לאישה) לעולם לא תשתווה להפרת האמון הבאה כתוצאה מזנות עם אישה זרה. (ראו 'ערוך השולחן' קנ"ד, ד').

מאידך, יש להפוך כאן בכמה צדדים, מחד ניתן לומר כי בגידה כלכלית לא תגרע משאר המומים שהוכרו בפרק המדיר כמו ריח הפה וכיו"ב; אך מאידך ניתן לומר ששם מדובר במום גדול שלא ניתן לחיות עמו בשל הריח הדוחה של הבעל, ולחיים ניתנה ולא לצער, בשונה מבגידה כלכלית. ואולי היא הנותנת: גם בגידה כלכלית זו השלכה כלכלית קשה לטווח ארוך ואולי גם זה בכלל "לחיים ניתנה ולא לצער" ויש אפוא להכליל זאת בכלל דברי ה'אגודה' ולהכיר בכך כעילת גירושין גמורה.

פסקי דין רבניים שעסקו בבעל מהמר

אחר החיפוש מצאתי מספר פסקי דין רבניים שהלכו בכיוון זה - לדמות בעל מהמר המאבד הון לדינו של בעל רועה זונות ש'אבד הון' - כנימוק השני שכבר בעל ספר ה'אגודה' ולכן יש לראות בכך עילת גירושין לחיוב בגט ובכתובה. ראו: פסק דין רבני ת"א (תיק 1005966/5, פורסם); פסק דין רבני נתניה (תיק רבני 1060681, פורסם); בי"ד אשדוד (תיק רבני 8221/10), ועוד.

ברם, רוח אחרת עמדי, ונברר סוגיה זו על אדני דברי רבותינו הראשונים.

מחלוקת המהר"ם מרוטנבורג ורבנו מתתיהו במרדכי, וביאור המהרש"ל

הבאנו לעיל את דברי המהר"ם שבטור (סימן ע"ז, ומקורו ברא"ש כתובות פרק אע"פ ובתשובות הרא"ש כלל מ"ג, ו), וזה לשון הטור -

"ומהר"ם לא היה דן דינא דמתיבתא במאיס עלי אם לא שתתן אמתלא לדבריה למה הוא לא היה מקובל עליה: או שלא היה הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו".

ולשון הרא"ש (בכתובות פרק אע"פ ס"ס ל"ח): "אם לא שתתן אמתלא לדבריה למה אינו מקובל עליה או שהיה מכלה כל הממון". (מבואר שדי באחד מהדברים ואין צריך לשניהם וכ"כ הכנסת הגדולה' ע"ז הגה"ט ס"ק ל"ג, ודחה שם מי שרצה לומר דבעינן תרווייהו).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הקשה שם הרמ"א ב'דרכי משה' (ס"ק י"ג) מדברי המרדכי שכתב בשם רבנו מתתיה מקינו (אולי צ"ל: מקינון) שכתב -

"אף זה אם הבעל שובב ומאבד ממנו בשחוק לא מצינו שתוכל אשתו למרוד בו לא מתשמיש ולא ממלאכה כיוון שלא החציף להעבירה על דת לשמש באיסור".

המהרש"ל (בתשובה סימן ס"ט) כתב לחדש כי שתי הדעות נכונות להלכה וכל מקרה יידון לפי עניינו. נעתיק את דבריו כלשונם -

"דברי מהר"ם נראין בעיני עיקר היכא שטענה מאיס עלי בתשמיש ולא אוכל בדעתי להיבעל לו כי נעשה מאוס מחמת מעשים אלו שיעשה ולא בעינא ליה לא הוא ולא כתובתי.

אבל אם אינה טוענת מאיס עלי אלא אמרה לא בעינא ליה כי הוא מכלה כל ממון ומסתפינא (=מפחדת) שיאבד אף ממוני - נראה כדעת הרב מתתיה שלא תוכל למרוד בו, ואם מרדה פסקין עלה דינא דמורדת ומצערנא ליה.

ומשום הכי נראה בעיני דלא הוי מורדת מחמת מאיס אלא שאמרה לא בעינן ליה לא הוא ולא כתובתי רק שיגרשנה או לא אוכל לדור עמו כלל בשום עניין, ואינה מזכרת הממון כלל, עד כאן העתקתי ממה שכתבתי בחיבורי הגדול (=היש"ש ובנדפס שלפנינו הוא חסר)".

המהרש"ל מחלק בין שני סוגי טענות מאיסות: הראשון - טענת מאיסות כשהאישה מואסת בבעל בגלל מעשיו הרעים - כלומר מאיסות בפן האישי. והסוג השני - כשהיא מואסת בבעל מחשש שהוא יאבד את ממונה - וזו מאיסות הנובעת משיקול כלכלי. כותב המהרש"ל שאין להכיר בסוג השני כטענת מאיסות. על האישה לחזור לבעל לחיי שלום, ואם לא תעשה כן יש לדון אותה ככל מורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה.

לכן כתב המהרש"ל במקרה שלפניו -

"ואם כן, בנידון זה שהיא אמרה שהוא מאוס עליה מחמת מעשיו הרעים ששתה לשכרה יין נסך תמיד בבית משתיהם (=של הגויים) ובא לביתו שיכור כאשר מסופר בטענותיה, וגם עבר על בריתו שנשבע שלא לשחוק ומגזם (=מאיים) לשרוף ולאבד ולמכור אין לך מאיס גדול מזה, ומי לא יודה שהוא מאוס ממש ושנוא בעיני אלוקים ואדם - אף אם לא טענה, קל וחומר שטענה... ואף שכתב מהרי"ו בתשובה (תשובה כ' הנ"ל) שהיה משביע אותה בחומר איסור שמה שקובלת על בעלה וטוענת מאיס .. שמא מחמת עצת אביה ואימה הוא ... הכא בנידון דידן לא משביעין. ואף שאילת חרם לא שייך בנידון דידן כי מהר"ם לא היה מורה להחרים אלא היכא שהיה רואה ערמה בדבר. אבל היכא שלא ראינו ערמה - למה לנו להטיל עונש בכדי".

כלומר כשמדובר בבעל המפורסם כהולל ושתיין אזי טענת המאיסות היא ברורה כל כך שאין צורך להשביע או להחרים כדי לסלק חשש ערמה או עצות רעות שיעצו לאישה.

לכן דימה המהרש"ל את המקרה שלו לדינו של המהר"ם, ולא לדינו של המרדכי - וכפי שכתב מקודם - דלא הוה מורדת מחמת מאוס אלא שאמרה לא בעינא לא הוא ולא כתובתי... ואינה מזכרת הממון כלל".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

טענת מאיסות כשיש בה גם תביעת ממון או כתובה

מדברי המהרש"ל שכתב "ואינה מזכרת הממון כלל" מבואר חידוש נוסף. מבואר מדבריו שאפילו במקרה כמו שלו גם כשטענת המאיסות מבוררת לבית דין (שאפילו אינה צריכה בירור של שבועה ואף לא של הטלת חרם) - מכל מקום אילו האישה הייתה מזכירה ותובעת ממנו ענייני ממון או כתובה - לא היו דנים אותה כטוענת מאיס אלא כדין מורדת רגילה!

ויש לכאורה חידוש בדבר. אמנם כבר נפסקה הלכה כי מורדת הטוענת מאיס עלי אך היא גם תובעת את כתובתה - חוששים שמא עיניה נתנה בממון ודינה כמורדת רגילה דמצערנא ליה (הרמ"א סימן ע"ז, ב' ומקורו מתשובת הר"ן (י"ב) וכ"כ הריב"ש (ק"ד), ומהרשד"ם (אה"ע קל"ה). אולם בדברי המהרש"ל מבואר שהלכה זו אמורה גם כלפי טענת מאיסות גמורה גם כזו שלא נדרשת בה הטלת שבועה או חרם.

ולפי זה העירו בפסקי דין רבנים (כרך ו' עמוד 261; כב' הדיינים הרי"ש אלישיב, הגר"ח עבודי, והגר"א גולדשמידט), על חידושו של בעל ה'חזון איש' (הלכות כתובות סימן ס"ט אות ד') שכתב לחדש כי הלכה זו שברמ"א איננו כלל גמור, אלא -

"כל שיש רגלים לדבר וניכרים דבריה, אף אם תובעת כתובתה, לא הפסידה דין מאיס עלי... ואין לדמות נידון זה לאמרה מת בעלי - דהתם אין לנו אלא מה שגדרו חכמים, שהם האמינוהו והם גדרו בה גדרים, אבל הכא בסברא תליא מילתא. ועיין לשון הטור סימן קנ"ד שכתב ואם תובעת כתובתה שיש לחוש וכו' והנה הדבר כפי ראות עיני הדיין".

לכאורה מדברי המהרש"ל מבואר לכאורה אחרת, עיי"ש בפד"ר הנ"ל, ובספר "עזר משפט הגר"א גולדשמידט זצ"ל סימן ו' שדן בנושא זה, ובפד"ר חלק ו' עמוד 341 מש"כ עליו הרשל"צ הגר"ע יוסף זצ"ל, ובמה שיבואר עוד לקמן.

דרך אחרת בביאור דברי המהר"ם והמרדכי הנ"ל

לאחר העיון נראה לבאר את דברי הראשונים - המהר"ם והמרדכי - באופן שלא תהיה כל מחלוקת ביניהם.

המהר"ם כתב שמדובר במאיסות מבוררת משום ש"הבעל מכלה את הממון", וכן בתשובת הרא"ש (כלל מ"ג, ו') כתב "או שרואין בו שהוא מכלה הממון". וגם ברא"ש בכתובות (פרק אע"פ) כתב "או שהיה מכלה כל הממון". נראה כי הממון שעליו דיבר המהר"ם הוא ממון האישה דהיינו נכסי נדונייתה שהכניסה לו עם נישואיה, ולא הממון של הבעל עצמו.

לעומת זאת מדברי המרדכי בשם רבינו מתתיהו מקינון מבואר כי מדובר בממון הבעל עצמו, כפי שכתב כן במפורש: "אף אם זה הבעל שובב ומאבד ממונו בשחוק לא מצינו שתוכל אשתו למרוד בו לא מתשמיש ולא ממלאכה". כלומר מדובר באדם המאבד את הממון שלו, בשחוק ובהימורים.

אם כן אין כאן כל מחלוקת. כאשר הבעל מהמר על כספי האישה ומפסידם סובר המהר"ם שיש לראות בהתנהגותו מאיסות מבוררת ככל "אדם שהולך בדרך לא ישרה" כפי שכתב משמו הטור - שהרי גם להפסיד את רכושה של אשתו השייך לה הוא בעצמו "הליכה בדרך לא ישרה". אולם כאשר הבעל מהמר על הכספים שלו הוא הרוויח אותם - אין כאן "הולך בדרך לא ישרה", שהרי בידו של אדם לעשות בממונו ככל העולה על רוחו ואפילו להפקירו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם בתשובת המהרי"ו (קל"ה) מדובר ברכוש שהוא היה מכלה את ממונו, וכלשונו -

"ומה שאמר ראובן והמורשה מחמת בתו על בעלה-שמעון איך שהוא מכלה את שלו בשחוק ובכית משתאות של גויים ומשתכר ומקיא וטוענת מאיס עלי ותובעת כתובתה".

ומבואר כנ"ל, ויש ללמוד מכך שאילו היה מדובר בבעל המכלה את ממון נדוניית האישה כאן היה הדין שונה והמהרי"ו היה מודה לדברי המהר"ם מרוטנבורג שבוודאי לאישה הייתה טענת מאיסות מבוררת, כאמור.

אלא צריך עיון מלשונו של בעל הטור בסימן ע"ז. העתיק את דברי הרא"ש וכתב -

"או שלא היה הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו".

משמע שמדובר בממון הבעל, ולא כפי שכתבנו לבאר כי מדובר בממון האישה. לשונו של הרא"ש בחידושיו לכתובות הוא "מכלה הממון", ולשונו של הרא"ש בתשובה (כלל מ"ג, ו) "מכלה כל הממון", ולא כתוב "ממונו". וצריך לבדוק אם קיימת נוסחה אחרת בספרי הטור, וצ"ע.

עוד בעניין תביעת ממון בטענת מאיסות מבוררת

בהתאם לאמור, יש מקום ליישב את קושיית המהר"א די בוטון (בעל ה'לחם משנה') בספרו 'לחם רב' (תשובה נ"ג). הר"ן (בתשובה י"ב, הביאו הרמ"א ע"ז) כתב שטענת מאיסות שמצורפת אליה גם תביעת כתובה אין לקבלה, ויש לדון את האישה כמורדת רגילה דמצערנא ליה, כי חוששים שמא עיניה נתנה בממון (כדמיון ק"ז הגמרא ביבמות באומרת 'תנו לי כתובתי, כי מת בעלי').

הקשה בעל ה'לחם רב' כי בתשובת הרא"ש כלל מ"ג תשובה י"ד מבואר להיפך, שכתב שם הרא"ש -

"ראובן נשא אישה זקנה עשירה ונשארו יחד איזה ימים, ואחר כך נתחרטה והוציאה את בעלה מביתה, וראובן תובע בדין לאשתו שתדור עמו, והיא אומרת מאוס עלי איני רוצה לדור עמו ואני רוצה שיגרשני וייתן לי כתובתי, והוא טוען שיש לה לאבד כל נכסיה שהם שלו כי זכה בהם כשנשאה".

השיב הרא"ש -

"זאת האישה שטוענת מאוס עלי אין כופין אותה להיותה עמו, וגם אין כופין את הבעל לגרש כמו שפסק רבנו שמואל ור"ם ז"ל (=הרמב"ם) אלא כמו שפסק ר"ת ז"ל דאין כופין את הבעל לגרש וכו', עכ"ל.

הרי מפורש שיש לאישה זו טענת מאיסות מבוררת למרות שהיא תובעת גם את כתובתה. והניח זאת בעל ה'לחם רב' בקושיה.

לפי הדרך שנתבארה לעיל בלשונות הראשונים בחילוק שבין ממון האישה לממון הבעל, יש מקום ליישב. הבעל דורש מהאישה את הממון והנכסים שלה, וזוהי גם כוונת הרא"ש בנוסח השאלה "וייתן לי כתובתי, והוא טוען שיש לה לאבד כל נכסיה" כלומר הוויכוח ביניהם עוסק בנכסי הנדוניה שהיא הכניסה לו בנישואין. הכתובה כאן מתייחסת לנדוניה ולנכסיה (כפו שמצאנו חילוף לשונות אלה בראשונים).

וזוהו שסיים שם הרא"ש בסוף התשובה -

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ולעניין הממון אם הכניס לה ממון והוא עדיין בעין שלא הוציאוהו ייקח מה שהכניס לה. אבל ממונה יישאר בידה נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל ומכל מה שהכניסה לו לא ייקח מאומה".

מדבריו משמע שגם נכסים שהבעל תפס לרבות "מה שהכניסה לו" עליו להחזיר לה והוא כדינא דמתיבתא ולא כדינא דגמרא בדין מאיס עלי (שרק תפיסת האישה תועיל אך לא להוציא ממה שבידו), וזהו גם דיוק הלשון ייתן לי כתובתי" ולא "וייתן לי כתובה". ודו"ק.

ביאור הדברים: הואיל וניכר הדבר שהבעל היה מעוניין לנצל את אותה זקנה עשירה וזו הייתה תכלית ומטרת הנישואין שלו הבעל לכן יש לראות כאן אמתלא מבוררת לבית דין בטענת המאיסות של אותה זקנה, שכל רצונה הוא שאותו בעל לא ייטול ממנה את נכסיה, ודו"ק.

(ומצאתי ב'חקרי לב' (אה"ע ל"ה) שהביא את תשובת הר"ן להלכה, והקשה שבדברי הרשב"א לכאורה יש בזה סתירה שבתשובות המיוחסות (קל"ח) משמע שבמאיס עלי צריכה הכרזה ד' שבתות (דיני המורדת) וזה סותר למה שכתב בתשובה ח"א קל"ה) שאינה צריכה הכרזה, ובמקור ברוך הניח בקושיה, וכתב שכראה יש ט"ס בתשובות המיוחסות. וב'חקרי לב' כתב ליישב דבתשובות המיוחסות מדובר שתובעת כתובה, משא"כ בתשובה רל"ה שאינה רוצה לא בו ולא בכתובתו, והוסיף בעל ה'חקרי לב' וכתב שאין הדברים אמורים בתובעת נדונייתה, שאז טענת המאיסות שלה לא נפגמת, וזה לשונו –

"אבל נראה דתבעה כתובה היינו מנה מאתיים, אבל אם תבעה נדונייתה לבד אין דינה כמורדת".

ובהמשך הוכיח זאת מכלתיה דרב זביד דמורדה ותפסה נכסיה – ומיירי במורדת דמאיס עלי לרוב הראשונים, ולא איבדה את טענת המאיסות שלה. ומבואר כנ"ל.

וראו בפד"ר חלק ו' עמ' 341 מה שנכתב שם כי מדברי ה'חקרי לב' נראה איננו סובר להלכה כתשובת הר"ן, ודבריו בזה צ"ע ולא מובנים).

אבחנות וסייגים נוספים בבעל מהמר ומאבד ממנו

בהתאם למבואר בתשובת המהר"י וייל (קל"ה) צריך להדגיש ולומר כי מדובר בבעל המאבד את ממנו בשחוק ובהימורים, אך איבוד הממון לעולם לא יבוא על חשבון כסותה ומזונותיה של האישה. וכן כתב שם המהר"י כטעם נוסף לביטול טענת המאיסות של האישה, את הדברים הבאים –

"ואף גם זאת הלוא כתב שמעון (=הכוונה להתחייבותו והצהרתו בכתב של הבעל לבית הדין) וזה לשונו: 'ועוד היום אומר שמעון בעלה בפני אב בית דין וטובי העיר לא יהא לחמי שום חיסרון מצדי שום דבר' (=כלומר לא תיפגע כלכלת הבית) עכ"ל, וכן בטענה שנייה כתב וזה לשונו: 'הלוא שמעון עומד ויתקן מה שמעליל חמיו וכו'. וכיון דהכי הוא ששמעון רוצה לתקן מעשיו ולכלכל דבריו על פיו אנשים מהוגנים אם כן מה יכולה אשתו ואביה לערער ולפקפק עליו, אפילו אם היה כך שכבר עשה שמעון שלא כהוגן והעביר הדרך (=סטה מהדרך) בשום דבר הלוא הוא רוצה לתקן ולקבל עליו שלא ישוב בדרך הזה עוד".

מבואר בדברי המהר"י שני דברים חשובים: האחד, כל עוד אין הפסד הממון שלו פוגע בכלכלת הבית לא תהיה לאישה טענת מאיסות - כאשר הבעל מפסיד את ממנו. והשני, שתועיל התחייבות או טיפול והדרכה של גורם חיצוני ("אנשים מהוגנים") בבעיית ההימורים שלו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפי המבואר שמדובר בהימורים והפסד ממונו של הבעל עצמו, יש לחקור מה יהיה הדין אם הבעל יהמר ויפסיד את ממונה של האישה: האם כאן שני הדברים האלה יועילו כדי לבטל את טענת המאיסות שלה, או לא.

נראה לפשוט שאלה זו מדברי המהרש"ל בתשובתו הנ"ל שכתב שם שנראה לו כדעת רבנו מתתיה שבמרדכי שאם האישה הייתה אומרת "לא בעינא ליה כי הוא מכלה כל ממון ומסתפינא שיאבד גם ממוני נראה כדעת הרב מתתיה שלא תוכל למרוד בו" – משמע שעדיין הוא לא כילה את ממונה אלא רק את הממון שלו. משמע שאם הוא היה מכלה גם את ממונה תהיה לה טענת מאיסות, ולכאורה לא יהיה מקום לחרטה או לתיקון, ואלי התם שאני דמיירי בבעל הולל ומכור, וצ"ע בזה.

בעל מהמר המפסיד ממונו: עילת גירושין, או מאיסות באמתלה מבוררת

לאור מה שנתבאר לפנינו מדברי רבותינו הראשונים והאחרונים - המהר"ם, המרדכי, המהר"י וייל והמהרש"ל, עולה כי אפילו הפסד ממון האישה איננו מהווה עילת גירושין אלא לכל היותר טענת אמתלא מבוררת לבית הדין לדון בה דינא דמתיבתא שיחזיר לה הבעל את רכושה ונדונייתה, גם מה שבידו.

אשר על כן לכאורה יש בכך סתירה להשקפה הראשונה שהעלינו בתחילת הדברים לפיה יש לדון כאן בעל מהמר כדינו של בעל רועה זונות בהתבסס על הנימוק השני שהעלה בעל ספר ה'אגודה'. לאור האמור הדבר נסתר מדברי רבותינו גדולי הראשונים מהם אנו חיים, שלא הכירו בכך עילת גירושין, אלא רק טענת מאיסות מבוררת.

אם כן, בהכרח צריך לומר שגם בעל ה'אגודה' אינו חולק בדבר וכל שלושת הטעמים ביחד שהעלה, הם אלה שיוצרים את דין הכפייה בבעל רועה זונות, ולא ניתן לחייב בגט רק מכוחו של הנימוק השני בלבד. למצער יש לומר כי עיקר הטעם לחיוב רועה זונות נובע הוא הטעמים האחרים כמו ביטול עונתה והפרת האמון והמאיסות שבגינה, וכן מבואר ב'ערוך השולחן' (קנ"ד סעיף ט"ו) שהביא את ההלכה זו על שני טעמיה הנ"ל, אך השמיט את הטעם השני של בעל ה'אגודה' ד'יאבד הון'.

כאמור, המהרש"ל בתשובתו קבע שאפילו בעל שהוחזק לכל כשתין ומתהולל בבתי מרוח, מכל מקום אם היה הבעל מכלה את ממונו בשחוק והייתה האישה טוענת שהיא מואסת בו רק משום שהיא יראה שמא הוא גם יפסיד את הממון שלה - אין לדבריה טענת מאיסות והרי היא מורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה.

חשוב להדגיש שאין הדברים אמורים בבעל מהמר שבגלל הפסדיו ישנה פגיעה במזונותיה של האישה או בשאר חיובי האישות שהוא חייב לה. אי סיפוק מזונותיה ושאר חיובי האישות של האישה מהווה עילת גירושין לעצמה, ללא כל קשר להימורים או לשכרות.

הכרעת הדין

לפנינו תביעת כתובה של האישה לאחר שהצדדים כבר התגרשו. כבר בתחילת הליך הגירושין האישה תבעה את כתובתה. טענת האישה לפיה הבעל מכור להימורים לא הוכחה. הבעל הודה בשני הימורים כושלים בסכומים של עשרות אלפי ש"ח אבל הוא לקח על עצמו אחריות ונטל הלוואה שאותה הוא מממן ממשכורתו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כפי שנתבאר בדברי הראשונים בעל שמפסיד את כספו בשחוק (הימורים) כאשר הדבר לא פוגע במזונותיה של האישה אפילו לא מוגדר כטענת מאיסות באמתלא מבוררת, אלא אם כן הוא מפסיד גם את ממונה של האישה. לפיכך, גם אם נכיר בהפסדיו של הבעל גם כמי שהפסיד את ממונה של האישה, לכל היותר יש להכיר בטענת האישה כטענת מאיסות מבוררת כמבואר בדברי הפוסקים (המהר"ם, המהר"י וייל, והמהרש"ל).

אותה השקפה לפיה יש לראות באיבוד ממון הבעל או האישה כתוצאה מהימורים, עילת גירושים עצמאית – היא השקפה שההלכה דוחה אותה. לכל היותר יש לראות בכך טענת מאיסות המבוררת לבית הדין, שאין לכפות בגינה גט כפי שמפורש בתשובת המהרש"ל (ס"ט). (למעלה מהצורך נעיר כי כאן הבעל הודה בשני הימורים כך שגם את נתעקש לדמות בעל מהמר לבעל רועה זונות, הלוא שם מדובר במי שמוחזק לכך, דהיינו שזנה עם נשים אחרות שלוש פעמים לפחות).

בנוסף לכך, התבאר בתשובת המהרש"ל שכאשר עיקר טענת המאיסות של האישה מתבססת על הפסד הממון – יש לראות בטענת המאיסות שלה כדין מורדת דמצערנא ליה שאין בה דינא דמתיבתא, וכן מבואר בתשובת הר"ן שהביאו הרמ"א להלכה, בפרט כשמדובר בתביעת כתובה בסכום כה גדול.

מסקירת וניתוח התיק שלפנינו עולה כי בסיס הסכסוך בין הצדדים סבב על ציר הממון ובחששותיה התמידיים של האישה מהימורי הבעל. הדברים הגיעו לידי כך שגם כשהשלוש שרר ביניהם והם רכשו דירה - הקדימה האישה והחתימה את הבעל על מסמך הודאה לפיה סכום השווה לזה ששולם לדירה (173 אלף ש"ח) שייך לה. הוכח כי הליך הגירושין היה תלוי וניזון מהסכסוך הממוני שלהם, ולכן בעבר האישה חזרה בה מהליך הגירושין שהחלה בו והחליטה לסגור את תיק יישוב הסכסוך לאחר שהיא קיבלה 55 אלף ש"ח מהבעל מהלוואה שנטל. בנסיבות אלה לפי ההלכה יש ספק רב אם בכלל יש להכיר בכך אפילו טענת אמתלא מבוררת, כפי שנתבאר בתשובת המהרש"ל.

גם יש לציין כי עד לעזיבת האישה את הבית, התגוררו הצדדים במתחם המגורים של הורי הבעל, ומציאות זו הוסיפה וליבתה את סכסוך הזוגי שפרץ ביניהם.

גם נטילת האחריות מצידו של הבעל לחובות שהוא יצר, והחרטה שהוא הביע בבית הדין – מרוקנים מתוכן גם טענת מאיסות מבוררת - כפי המבואר בתשובת המהר"י וייל (קל"ה) והחכם צבי (קל"ג) שהבאנו לעיל. בתקופת הנישואין הבעל עבד בעבודה מסודרת, ופרנס את המשפחה כאשר גם האישה עבדה והשתכרה ממעשה ידיה. אין לראות בבעל זה כבעל שיכור ומתהולל המוחזק לאבד את כספו, ולכן אין כאן כל עילת גירושין לפיה יש לחייב אותו בכתובה. הטענות לפיה הבעל מכור לטיפה המרה לא הוכחה וכפי שנקבע בתשובת המהר"י וייל (קל"ה) אם הוא שותה כפי שנהוג ומקובל לא תהיה לאישה אפילו טענת מאיסות.

האישה יזמה את הגירושין, עזבה את הבית, וכאמור, לפיה ההלכה לכל היותר יש לראות בטענתה כטענת מאיסות מבוררת, אך לא כעילת גירושין, ולכן יש לדחות את תביעת הכתובה שהיא הגישה.

נפסק

תביעת האישה לקבל את כתובתה נדחית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרב אריאל ינאי

דיין

אנו מצטרפים לפסק הדין של עמיתנו ביחס למסקנות פסק הדין הנוגעות לתיק זה.

הרב בן ציון הכהן רבין

הרב יגאל לרר

דיין

אב"ד

ניתן לפרסם בהשמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ט"ו באייר התשפ"א (27/04/2021).

הרב בן ציון הכהן רבין

הרב אריאל ינאי

הרב יגאל לרר – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה